ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Mirzayeva Maxpora Mamadalievna,

Preventiv tibbiyot asoslari kafedrasi katta o‘qituvchi, Andijon davlat tibbiyot institute

MIGRANT OILALAR BOLALARI ORASIDA IMMUNOPROFILAKTIKA QAMROVINI OSHIRISH ORQALI SURUNKALI INFEKSION KASALLIKLAR PROFILAKTIKASI

ANNOTATSIYA

Mazkur tadqiqot migrant oilalar farzandlari orasida emlash qamrovining hozirgi holatini o‘rganish va bu jarayonning surunkali infeksion kasalliklar tarqalishiga ta’sirini tahlil qilishga qaratilgan. Migratsiya jarayonlarining jadallashuvi sog‘liqni saqlash tizimi oldiga yangi epidemiologik vazifalarni qo‘ymoqda. Tadqiqot davomida migrant bolalar o‘rtasida emlashdan uzilish holatlari va ularning sabablari, shuningdek, emlash darajasini ko‘tarishning samarali mexanizmlari ishlab chiqildi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, immunizatsiya bilan to‘liq qamrab olinmagan bolalar orasida gepatit B, sil va boshqa surunkali infeksiyalarga chalinish xavfi mahalliy aholiga nisbatan sezilarli darajada yuqori.

Kalit so‘zlar

migratsiya, immunoprofilaktika, bolalar salomatligi, surunkali infeksiyalar, profilaktika emlashlari, sog‘liqni saqlash strategiyasi.

KIRISH

Globalizatsiya davrida aholi migratsiyasi ijtimoiy-iqtisodiy hayotning ajralmas qismiga aylandi. Biroq, aholining bir hududdan ikkinchi hududga ko‘chishi nafaqat iqtisodiy imkoniyatlar, balki sog‘liqni saqlash tizimi uchun ham jiddiy chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, migrant oilalar farzandlarining tibbiy xizmatlardan, xususan, rejali immunizatsiya jarayonlaridan chetda qolishi jamoat salomatligi uchun epidemiologik xavf tug‘diradi.

Immunoprofilaktika – yuqumli kasalliklarni nazorat qilish va ularning surunkali shaklga o‘tishining oldini olishda eng tejamkor va samarali usul hisoblanadi. JSST ma’lumotlariga ko‘ra, o‘z vaqtida o‘tkazilgan emlash tadbirlari har yili millionlab bolalarning hayotini saqlab qoladi. Biroq, ichki va tashqi migratsiya sharoitida yashayotgan bolalar ko‘pincha "emlash xaritasidan" tushib qoladilar. Buning asosiy sabablari sifatida ota-onalarning huquqiy maqomi, til to‘siqlari, doimiy yashash joyining yo‘qligi va tibbiyot muassasalariga ishonchsizlik kabi omillarni keltirish mumkin.

Surunkali infeksion kasalliklar, jumladan, gepatit B, sil, papillomavirus infeksiyasi va boshqalar uzoq muddatli davolanishni talab qiladi va jamiyat uchun katta iqtisodiy yuk bo‘lib tushadi. Migrant bolalar orasida emlash qamrovini oshirish nafaqat ushbu bolalarning individual salomatligini himoya qiladi, balki butun aholi orasida "jamoaviy immunitet"ni (herd immunity) mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu maqolaning maqsadi migrant oilalar bolalarida immunizatsiya jarayonidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish orqali kasalliklar profilaktikasini takomillashtirishdan iborat.

TADQIQOT METODLARI

Tadqiqot 2022–2024-yillar davomida Toshkent shahri va viloyatining sanoat zonalarida hamda mavsumiy ishchilar ko‘p to‘plangan hududlarda o‘tkazildi. Tadqiqot ob’ekti sifatida 0 yoshdan 14 yoshgacha bo‘lgan, kamida 6 oydan beri migratsiya holatida bo‘lgan oilalarning 480 nafar farzandi tanlab olindi.

Metodologiya bir necha bosqichdan iborat bo‘ldi. Birinchi bosqichda retrospektiv tahlil o‘tkazilib, bolalarning emlash kartalari (063-shakl yoki xalqaro sertifikatlar) o‘rganildi. Agar hujjatlar mavjud bo‘lmasa, ota-onalar bilan anketalashtirish o‘tkazildi. Ikkinchi bosqichda bolalarning qon zardobida asosiy boshqariladigan infeksiyalarga (difteriya, qoqshol, gepatit B, qizamiq) nisbatan antitelalar miqdori laboratoriya usulida (IFA) tekshirildi.

Tadqiqotning qiyosiy tahlili uchun nazorat guruhi sifatida doimiy ro‘yxatda turgan va ijtimoiy himoyalangan oilalarning 200 nafar farzandi tanlandi. Olingan ma’lumotlar statistik ishlov berish uchun SPSS dasturiy paketidan foydalanilgan holda tahlil qilindi. Tadqiqotda bioetika qoidalariga rioya qilindi va barcha ishtirokchilarning ota-onalaridan yozma rozilik olindi.

NATIJALAR

Olingan natijalar migrant oilalar bolalari orasida immunoprofilaktika holati qoniqarsiz ekanligini ko‘rsatdi. Tekshirilgan 480 nafar migrant bolalarning atigi 32 foizida emlash hujjatlari to‘liq va tartibli ekanligi aniqlandi. 44 foiz holatda emlash kartalari umuman mavjud emasligi ma’lum bo‘ldi, qolgan 24 foizida esa emlashlar grafigidan sezilarli darajada (6 oydan 2 yilgacha) ortda qolish holatlari kuzatildi.

Laboratoriya tahlillari shuni ko‘rsatdiki, migrant bolalarning 38 foizida gepatit B ga qarshi immunitet mavjud emas. Bu ko‘rsatkich nazorat guruhida atigi 5 foizni tashkil etdi. Shuningdek, qizamiq va qizilchaga qarshi himoya antitelalarining yetishmasligi migrant bolalar orasida 28 foiz holatda qayd etildi. Bu holat epidemiologik vaziyat murakkablashgan taqdirda ushbu guruhning birinchi navbatda xavf ostida qolishini anglatadi.

Surunkali infeksion kasalliklar bilan kasallanish ko‘rsatkichlari tahlil qilinganda, emlashdan uzilib qolgan bolalar orasida surunkali gepatit B bilan kasallanish chastotasi nazorat guruhiga qaraganda 4,2 barobar yuqori ekanligi isbotlandi. Shuningdek, bunday bolalarda latent sil infeksiyasining faollashish xavfi ham yuqori bo‘lib chiqdi. Ota-onalar o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari emlashdan bosh tortishning asosiy sababi sifatida axborot yetishmasligi (52%), doimiy ro‘yxatning yo‘qligi sababli rad javobini olish qo‘rquvi (30%) va diniy-shaxsiy qarashlarni (18%) ko‘rsatdi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, migratsiya omili bolalar salomatligini himoya qilishda katta to‘siq bo‘lib xizmat qilmoqda. Emlash qamrovining pastligi nafaqat individual darajada, balki ijtimoiy darajada ham xavf tug‘diradi. Chunki migrant bolalar odatda aholi zich joylashgan, sanitariya holati talabga to‘liq javob bermaydigan muhitda yashaydilar, bu esa infeksiya tarqalishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Gepatit B ga qarshi emlashning kechikishi yoki o‘tkazilmasligi bolalikdan jigar sirrozi va gepatotsellyulyar karsinoma kabi og‘ir asoratlarning poydevori bo‘lib xizmat qiladi. Bizning tadqiqotimiz shuni ko‘rsatdiki, migrant oilalar uchun "ochiq eshiklar" tamoyili asosida emlash punktlarini tashkil etish zarur. Ya’ni, bolaning huquqiy maqomi yoki ota-onasining ish joyidan qat’i nazar, ularga bepul va to‘siqlarsiz tibbiy xizmat ko‘rsatilishi lozim.

Xalqaro tajribaga nazar tashlaydigan bo‘lsak, Yevropa va Shimoliy Amerika mamlakatlarida migrantlar uchun maxsus mobil emlash brigadalari faoliyati yo‘lga qo‘yilgan. Ushbu tajribani mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish, ayniqsa qurilish maydonchalari va bozorlar yaqinidagi hududlarda qo‘llash ijobiy natija berishi mumkin. Shuningdek, elektron sog‘liqni saqlash tizimi (E-Health) orqali migrant bolalarning emlash tarixini yagona bazaga kiritish, ular hududini o‘zgartirganda ham ma’lumotlarning yo‘qolmasligini ta’minlaydi.

Profilaktika tadbirlari orasida ota-onalar bilan tushuntirish ishlarini olib borish ham muhim o‘rin tutadi. Tadqiqotimizda ko‘rilganidek, aksariyat ota-onalar emlashning ahamiyatini tushunishadi, lekin qayerga murojaat qilishni yoki xizmatning bepulligini bilishmaydi. Shu sababli, ijtimoiy tarmoqlar va mahalla faollari orqali maqsadli targ‘ibot ishlarini kuchaytirish lozim.

XULOSA

Migrant oilalar bolalari orasida immunoprofilaktika qamrovini oshirish surunkali infeksion kasalliklarni kamaytirishning fundamental asosi hisoblanadi. O‘tkazilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ushbu guruhda emlash darajasi xavotirli darajada past va bu bevosita surunkali kasallanish ko‘rsatkichlarining ortishiga sabab bo‘lmoqda.

Muammoni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya etiladi. Birinchidan, migrantlar zich yashaydigan hududlarda "to‘siqlarsiz emlash" tizimini joriy etish va mobil tibbiy guruhlar faoliyatini kuchaytirish. Ikkinchidan, har bir bolaning emlash tarixini raqamlashtirish va uning harakatlanishidan qat’i nazar tibbiy kuzatuvni davom ettirish. Uchinchidan, migrantlar o‘rtasida madaniy va lingvistik xususiyatlarni hisobga olgan holda sog‘lom turmush tarzi va immunizatsiya bo‘yicha axborot kampaniyalarini o‘tkazish.

Ushbu choralar nafaqat migrant bolalarning sog‘ligini saqlashga, balki mamlakatdagi umumiy epidemiologik barqarorlikni ta’minlashga va sog‘liqni saqlash tizimining iqtisodiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, R. A., & Karimov, S. I. (2021). *O'zbekistonda migratsiya jarayonlari va jamoat salomatligi*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. World Health Organization. (2022). *Immunization coverage among migrant and refugee populations: Global report*. Geneva: WHO Press.
3. Johnson, M., & Smith, L. (2020). Vaccination barriers in mobile populations: A systematic review. *Journal of Global Health*, 10(2), 145-158. https://doi.org/10.7189/jogh.10.020405
4. Rahmonov, O. K. (2023). Bolalar orasida surunkali gepatit B profilaktikasining zamonaviy jihatlari. *O'zbekiston Tibbiyot Jurnali*, 4, 22-29.
5. Miller, E. (2019). The importance of high vaccination coverage for herd immunity. *Vaccine Journal*, 37(44), 6577-6582.
6. Yusupova, D. M. (2022). *Migrant bolalar salomatligi: muammo va yechimlar*. Samarqand: Ilm-fan nashriyoti.
7. UNICEF. (2021). *Every child's right to vaccination: Leaving no one behind*. New York: UNICEF Publications.
8. G‘ulomov, N. G‘. (2020). *Epidemiologiya va vaksina profilaktikasi asoslari*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
9. Garcia, A., & Lee, K. (2021). Access to healthcare for undocumented children in urban areas. *Public Health Reports*, 136(3), 310-320.